

«Псалтирі» був зроблений на сільських і побутових сценах, які зазвичай розташовувалися на сторінках у нижній частині аркушу. Проте серед них є і цінна мініатюра військового характеру, що зображає самого сера Джефрі, а також його дружину і невістку. Дружина вручає своєму чоловікові шолом і спис, тоді як невістка чекає можливості віддати йому його щит, який висить у неї на руці на ремені. На мініатюрі можна розгледіти, що ноги вершника покривають лати, а лікті кольчужного хауберка посилені накладками в формі розеток [4, 31].

На великих декоративних наплічниках-елеттах, на трикутному вимпелі, на держаку списа, на кінській попоні, крісельному сидлі і навіть на одязі обох дам присутнє зображення герба Джефрі Латтрелла. Надітий на ньому бацинет має дещо витягнуту, яйцеподібну форму, але це все лише частина захисту голови, яку довершує величезний «великий шолом» із заборолом, яке прикрашене декоративним гребнем. Подібна за формою прикраса є і на кінському шафроні та наголовнику Передній ленчик сидла охоплює вершника спереду, а задній нагадує спинку крісла. Втім, передні сидельні луки на інших ілюстраціях виглядають інакше, і маю тенденцію дещо відхилитися до шиї коня. Таке вбрання, було добре видно здалеку, і давало можливість впізнавати будь-якого лицаря [5, 62].

Отже, будь-які хроніки та релігійні книги (з військовими мініатюрами) зображують лицарів, які з ніг до голови вдягнуті у кольчугу, а їхні голови захищають «великі шоломи». Хоча більшість середньовічних книг не передають автентичне озброєння епохи, яку описують, вони є прекрасними джерелом для вивчення зброї часу, у якій створювалися.

Список використаної літератури

1. Окшотт Э. Оружие и воинские доспехи Европы. С древних времен до конца Средневековья / Э. Окшотт. – М.: Литрес, 2017. – 180 с.
2. DeVries K. Medieval military technology. / DeVries // University of Toronto Press. – №23. – 2012. – С.34–54.
3. Saul N. Chivalry in medieval England / N. Saul // Harvard University Press. – №21. – 2011. – С.55–67.
4. Жугина Г. В. Миниатюра – как один из феноменов средневековой культуры / Г. В. Жугина // Фен-наука. – №7. – 2014. – С. 30–32.
5. Крюкова И. С. Язык миниатюр средневековых рукописей и хроник / И. С. Крюкова // Изобразительное искусство в системе образования. – Вып. 56. – 2009. – С. 45 – 67.

Науковий керівник: к. і. н, доцент Захарченко М. В.

Попов М. М., Сіренченко А. С.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНИ ТА ІДЕОЛОГІЧНОЇ ПРОПАГАНДИ В ДЕРЖАВІ ТАЙПІН ТЯНЬО

Повстання тайпінів (1850–1864 рр.) відіграло вагому роль в історії Китаю, оскільки заклало підвалини непокори маньчжурській династії. Тайпіни сформували ідеологію, яка вплинула на становлення китайської національної свідомості. Мета цієї статті полягає у висвітленні інформації щодо дисципліни та пропаганди тайпінів (ідеологічної основи їхнього руху).

За свідченнями англійських місіонерів, які перебували у Китаї під час повстання, тайпіни мали жорстку дисципліну. У джерелах знаходяться порівняння тайпінського руху з «пуританами» та «гуситами». Більшість військових проступків каралися смертю. Найжорсткішим тортурам піддавалися ті повстанці, які боялися йти в атаку, грабували мирні поселення, гвалтували жінок. Порушників порядку спалювали живцем або розтинали на частини. Дрібні проступки у дисципліні каралися «ганебним стовпом» та бичуванням [1, 117].

Попри суворі покарання, в армії тайпінів існувала й система заохочування за відвагу та вірність. Солдати отримували дорогу зброю та різноманітні відзнаки. Окрім цього, існувала й виборність військових чинів. Зазначимо, що така практика не призводила до анархії, оскільки за вчинки обраних командирів відповідали виборці. Якщо керманіч був здібним та хоробрим

– солдатів, які його обирали, нагороджували додатковою їжею та кращою зброєю; якщо командувач був поганим стратегом та боягузом – ті, хто його обирали, засуджувалися на побиття палицями [2, 56].

Під забороною перебувала й проституція. Тайпіни знищували борделі та усіма силами намагалися «вичистити вітчизну від розпусти». Під час першого етапу війни солдатам заборонялося взагалі мати зв'язки з жінками (створювалися окремі робітничі та військові табори для чоловіків та жінок).

Цікавою була система розподілу реквізованого армією майна. Командири тайпінів давали власникові боргові розписки та обіцяли повернути все після завершення війни. Усе вилучене майно потрапляло у «Священні комори», доступ до яких був обмежений. У 1850–1855 рр. тайпіни практикували роздачу рису та товарів першої необхідності бідним селянам (вилучання у них майна було суворо заборонене). Права «на повернення» майна не мали лише маньчжури, ставлення до яких було ворожим та жорстоким [3, 33].

Велику роль у вишколі тайпінів відіграла ідеологія. Поєднання християнства (харизматичного напрямку) та місцевих даоських традицій створило вибухову ідеологічну суміш, яка змушувала повстанців йти на вірну смерть. Проте, за свідченнями Хун Дацюня, тайпіни досить прагматично ставилися до ведення війни. Вони поєднували невпинне прагнення до Царства Небесного та цинічні військові цілі [4, 699].

Тайпінські проповідники яскраво описували «звірства та несправедливість» маньчжурів та закликали знищувати їх. У пропаганді, розробленій для війська, постійно підкреслювалася унікальність китайської культури та суворе порушення її принципів «окупантами». Попри утопічні ідеї Небесного Царства на землі, головний акцент робився на «рівноправ'ї, соціалізації землі та справедливому устрої» (у розумінні тогочасного китайського народу). Пропаганда велася й у лавах ворожої армії. Тайпінські агенти потрапляли до «зеленознаменного» війська та намагалися «пробудити» у ворогах національну самосвідомість. У зафіксованих проповідях порушується питання об'єднання китайського народу проти маньчжурської династії та боротьба з «дияволом» [5].

У «новому суспільстві», яке будували тайпіни, значно зросла й роль жінки. У звільненому від маньчжурів Нанкіні жінки вільно почувалися поміж чоловіків та могли займатися «нежіночими» справами. Це стало можливим завдяки знищенню приватної власності та грошових відносин. Жінка, за тайпінською ідеологією, переставала бути «корисною річчю», а вперше отримала рівні (у розумінні того часу) можливості з чоловіками.

Тайпінська армія та суспільство будувалося на засадах «комунізму». Принаймні ідеологія повстанців будувалася на характерних для нього принципах: відсутність приватної власності на масові засоби виробництва, ліквідація грошей, експропріація земельних угідь, трудова повинність. Схожість методів боротьби та дій тайпінів з комуністичною ідеологією було підкреслено у кількох європейських та російських виданнях 1850–1860 рр. Наприклад, у російській газеті «Сучасник» згадувалося, що тайпіни «у догми своєї віри вмістили комунізм» [6, 83].

На бідні селянські й міські маси впливали й заклики тайпінів про ліквідацію податків (після перемоги) на три роки. Агітатори успішно переконували селян вести непримириму боротьбу та швидко розносили Піднебесною чутки про «звірства» та «безчесні вчинки» цинської армії. Бойовий дух селян підсилювали сакральні знищення конфуціанських храмів, бібліотек, урядових установ. Протиставленням «релігії покори» (конфуціанства) та «віри свободи» (християнства) тайпіни змогли перемогти у «війні за переконання». Концентруючи ненависть народу на символах минулого, тайпінське керівництво часто позбувалося небажаної агресії й проти себе. В економічних та соціальних проблемах тайпіни звинувачували зовнішніх ворогів та «зеленознаменних» [1, 136].

У 1852 р. війна проти інтервентів та маньчжурів вибухнула з новою силою. З Нанкіна вирушили декілька тайпінських армій (вздовж Янцзи, на Пекін, на Ухань та на Шанхай). Криваві бої тривали ще 12 років. Лише в 1864 р. повстання тайпінів було остаточно утоплене в крові [3, 33].

Отже, повстання тайпінів змогло досягти великих успіхів та мати вагомі історичні наслідки через якісну ідеологічну пропаганду та дисципліну. Ідеї повстанців, методи їхньої боротьби та економічної політики застосовувалися революційними рухами навіть в ХХ ст.

Список використаної літератури

1. Shih V. The Taiping Ideology: Its Sources, Interpretations, and Influences / V. Shih. – Washington: UBC Press, 1967. – 440 с.
2. Michael F. Taiping rebellion. History and documents / F. Michael. – Seattle, 1966. – 244 с.
3. Проценко В. Феномен тайпінського повстання, як особлива форма боротьби з колоніальною владою / В. Проценко // Збірник тез наукових доповідей (Бердянський університет). – Бердянськ, 2017. – С. 31–34.
4. Ростунова И. С. Теоретические основы идеологии тайпинов / И. С. Ростунова // Синергия Наук. – № 13. – 2017. – С. 698–706.
5. Позднеев Д. Восстание тайпинов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://warspot.ru/5752-vosstanie-taipinov-mladshiy-brat-hrista-protiv-konfutsiya>
6. Муллабаева Р. Р. Движение тайпинов в Китае: крестьянская война или восстание / Р. Р. Муллабаева. – М., 2018. – 144 с.

Науковий керівник: к.і.н, доцент Іржавська А. П.

Попов М. М.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ВПЛИВ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА СТАТЕВІ СТОСУНКИ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Наприкінці Х ст. розпуста та моральний занепад остаточно підкосив авторитет римської церкви. Велику роль в цьому відіграв папа Іоанн XII, який став понтифіком у 18 років, та за вісім років правління зумів обезчестити своє звання. Іоанн XII користувався послугами повій, гвалтував жінок, займався інцестом та вів розгульний спосіб життя. Він помер у 964 р. від руки чоловіка, який помстився йому за позбавлення честі дружини [1, 117].

Іоанн XII був лише уособленням, просяклогої аморальністю, церкви. Потрібні були системні зміни, які би захопили не лише релігійне, але й світське життя, а також змогли би підвищити авторитет християнства. Такі перетворення були виражені у кльонійській реформі (кінець Х – початок ХІ ст.), яка розпочала морально-етичну трансформацію католицької церкви. У першу чергу зміни торкнулися монастирів.

У їх стінах вводилися суворі норми (устав святого Бенедикта) та заборони на статеві стосунки. Вперше була офіційно недозволена содомія, а дотримання целібату стало обов'язковим. Незалежність монастирів зменшувала вплив світської влади на церкву та посилювала її моральність.

Не дивно, що кльонійська реформа стала поштовхом до ще більш рішучіших змін. Відновлення авторитету церкви в очах простого населення та дворянства призвело до того, що реформуванням зацікавився папа Григорій VII. Він вирішив поєднати світське життя з духовним та забезпечити церкві абсолютну першість у суспільстві [2, 174].

По-перше, григоріанські реформи вплинули на сімейне життя. Григорій VII домігся того, щоб шлюб укладався виключно у церквах. А через сто років, у 1184 р. шлюб був вже визнаний таїнством. Таким чином, традиція ходіння на весілля до церкви за благословенням, стала примусовою, та перетворилася, власне, на традицію вінчання. Подружжя не могло бути визнане дійсним, якщо на те не було санкції церкви. Відповідно церковному розпорядженню підлягало й питання розлучень, яке надавало римській курії безмежну владу. Визнання та невизнання шлюбу ставило під сумнів законність дітей, а відповідно й порушували статус багатьох європейських монархів.

Розлучення, увійшовши у юрисдикцію церкви, отримало цілий ряд обмежень та особливостей. Церква, попри заповіді Ісуса Христа, не вважало шлюбну зраду (особливо чоловічу) законодавчим та етичним приводом до розлучення. На думку середньовічної догматики, головна мета шлюбу – народження дітей, а зрада не могла завадити цій меті.